

ABY NIKDO NEBYL SÁM

Jan Dymáček

Biblické verše jsou citovány z Českého ekumenického překladu, Českého studijního překladu a Bible, překladu 21. století.

Ilustrace na obálce © Shutterstock.com
© Advent-Orion, Praha 2021

ISBN 978-80-7172-526-8

Obsah

Úvod aneb než se dáte do čtení 7
Člověk a jeho potřeby 8
Proč je to i můj problém? 26
Jak (si) pomoci? 33
Etika práce s lidmi 85
(Do)provázení v manželských a rodinných krizích 87
Poučení z knihy Jób 90
I pomoc má své hranice 92
Použitá literatura 94

Úvod
aneb než se dáte do čtení

Žijeme ve světě, který řeší množství různých problémů. O mnohých se hovoří (klimatické změny, nedostatek vody, migrace, terorismus…), ale je zde přinejmenším ještě jeden problém, o kterém se moc nemluví. Říká se: „Nejde-li o život, nejde o nic." Ale tady jde o život. Tím problémem, který zasahuje tak hluboko, že jde mnohdy o zdraví, nebo dokonce i o život, je **osamělost**. Samozřejmě, toto téma je v kompetenci psychologů, sociologů a jiných odborníků, ale…

Evropská společnost, včetně té naší, v poslední době několikrát zdůraznila, že naše kořeny jsou křesťanské a naše kultura byla postavena na křesťanském základě. To zdůrazňování je slyšet zvláště v souvislosti s uprchlíky, migranty, kteří přicházejí do Evropy a přinášejí jinou kulturu, zvyky a náboženství.

Jestliže jsme tedy vyrostli z křesťanských tradic, nepřehlédněme v této publikaci pohled psychologů a sociologů, ale zároveň se podívejme i pohledem křesťana.

A protože s řešením osamělosti úzce souvisí oblast mezilidských vztahů, pojednávají následující řádky o pomoci v osamělosti, způsobu, jak vytvářet a udržovat dobré mezilidské vztahy, stejně jako o etice sociální práce.

Kniha je určena všem osamělým, ale také těm, kteří se s tímto problémem setkávají a chtějí osamělým pomoci.

Člověk a jeho potřeby

V nedávné době (tedy v době koronaviru) pomáhali přetíženému zdravotnickému personálu také studenti medicíny. Když s některými z nich novináři dělali rozhovor, často říkali, že na pacientech viděli velkou touhu po vlídném slovu nebo alespoň po letmém dotyku. Důvod? Nemocní se cítili zoufale sami.

Máme jako lidé dnes nějaké potřeby? Určitě, kdo by také neměl. Lidé se setkají a mezi první otázky, někdy pouze zdvořilostní, patří otázka „jak se máš“? Odpověď může být „prefabrikovaná“ (například: „ale, jde to“) nebo i jiná, ale málokdy přijde odpověď „mám se dobře, nemám důvod si stěžovat“.

Různá doba, různé státy, různé rodiny a různí lidé mají různé potřeby. Mám na mysli objektivní potřeby. Potřeby, jejichž naplnění je žádoucí, protože může jít o život. Nejde tedy o potřeby nastavené pouze laťkou lidských tužeb. Každý má totiž tuto laťku nastavenou jinak vysoko. Co pro jednoho může být důležitou potřebou, druhý to naopak jako nezbytnost nevnímá.

Jak charakterizovat potřebu? Co to je? Slovo potřeba je termín pro vyjádření nedostatku některé z nezbytných složek základního uspokojení. Je logické, a všichni to tak vnímáme, že mezi základní, tedy nezbytné potřeby člověka jistě patří potrava, tekutiny, spánek, určitý životní prostor a následně bychom mohli pokračovat dál a mluvit o svobodě, přiměřeném množství finančních pro-

středků a dalších hmotných i nehmotných, individuálních i kolektivních potřebách.

Psycholog Abraham Maslow již v roce 1943 přišel s hierarchickým uspořádáním lidských potřeb a sestavil je do tak zvané Maslowovy pyramidy potřeb. Na tom nejnižším stupni jsou potřeby základní (nižšího řádu), tělesné, fyziologické, na vyšším stupni je potřeba bezpečí a jistoty, dále pokračuje potřeba lásky, přijetí a spolupatřičnosti, ještě dále potřeba úcty a uznání a na vrcholu pyramidy je potřeba seberealizace.

Je pravdou, že většinu alespoň těch základních potřeb je člověk dnešní doby schopen zabezpečit si sám. Pokud to někdo z důvodu nemoci, stáří a podobně nezvládne, potom má rodinu nebo jiné svoje blízké. Problém ale je, jak ukazuje praxe, že mnozí lidé dnes nemají čas ani na ty nejbližší potřebné. Byl jsem jako duchovní v jednom pečovatelském domě a neznámý člověk, obyvatel zařízení, kterého jsem jen potkal a pozdravil, mi jako odpověď řekl: „syn mě nenavštíví a nenavštíví". Ale vraťme se zpět – pokud ani blízcí nemohou pomoci, potom nastupují profesionální organizace přímo specializované pro tuto činnost, eventuálně různé charitativní a dobrovolnické organizace.

Je zajímavé, že už v Bibli (Skutky apoštolů, 6. kapitola) se píše o organizování pomoci těm, kteří se dostali do svízelné situace. Ona totiž každá doba má svoje slabé a potřebné, kteří jsou závislí na pomoci zvenčí. A nezáleží na technické vyspělosti společnosti, vzdělanosti, ekonomické prosperitě atd. Doba prvního století po Kristu byla doba, kdy nebylo žádné sociální zabezpečení, nebyly profesionální ani dobrovolnické organizace, které by naplňovaly potřeby těch, kteří potřeby měli.

Šlo o to, že křesťané z řeckého prostředí si stěžovali na nedostatečnou péči o jejich vdovy. Bylo to vnímáno jako nespravedlnost, která způsobila rozkol a napětí mezi lidmi. Všimněme si, jak se problémy nabalují na sebe. Nedostatečná péče a pomoc v základních potřebách lidí vzbuzuje problémy i ve vztazích. A tak bylo třeba vyřešit první problém, aby se tím následně vyřešil i problém druhý. Řešením bylo určit ty, kteří měli onu pomoc zabezpečit. Šlo o pomoc a službu všem chudým a nemocným ve **všech** oblastech lidské nouze. První křesťané na sebe brali odpovědnost za to, aby pomohli zajistit kvalitní život těm, kteří toho sami objektivně nebyli schopni.

A tak už v prvokřesťanské době se řeší něco, co přetrvává až do dnešní doby. Pomoc sociálně slabým, starým, nemocným, nemohoucím a všelijak hendikepovaným jedincům. Samozřejmě je to také pomoc těm, kteří jsou zasaženi nenadálou událostí. Tou může být ztráta nebo nemoc někoho z nejbližších, velká materiální škoda, ztráta na majetku, vyhoření domu, bytu, přírodní katastrofa atd. Dále i doprovázení těžce nemocných a umírajících, doprovázení pozůstalých, doprovázení v novodobých problémech (například závislosti), doprovázení v manželských krizích atd. A protože duchovní sféra je také nedílnou součástí člověka, je třeba mnohdy naplňovat i potřeby duchovní.

Je jiná doba, máme jiný životní styl, potřeby člověka jsou jiné, ale jsou, existují! A tak co s nimi? V současné době se může jevit, že taková služba v různých situacích a oblastech je spíše záležitostí institucí k tomu určených. Je to pravda, ale pravda pouze částečná. Jak si postupně ukážeme, instituce, byť profesionální, nejsou schopny naplnit všechny potřeby člověka. A potom jsme

tady my, kteří můžeme pomoci. My, kteří nejsme součástí profesionální organizace a pomoc druhým není naším zaměstnáním. A přesto můžeme pomoci v situaci, kdy je to velmi potřebné, kdy nemohou stačit již zmíněné organizace. A pokud jsme křesťané, a to bez ohledu na příslušnost ke konkrétní křesťanské církvi, potom to pro nás platí dvojnásob. Jistě, nemůžeme se angažovat v situacích a potřebách, které přímo vyžadují specialisty a odborníky. Nemůžeme se pouštět ani do pomoci, pro kterou nemáme kapacitu časovou, vědomostní a jinou. Tam musíme rozpoznat svoje limity. Ale to nás nezprošťuje odpovědnosti za pomoc potřebným.

Jak už jsem uvedl, je jiná doba, jiný životní styl, člověk má v něčem jiné potřeby než dříve. Ale jsou! Existují! Tak co s nimi? Dnes mluvíme o době postmoderní nebo také postfaktické. Někteří, jako například profesor Halík, dodávají, že jde také o dobu postoptimistickou. Ať už dobu nazveme jakkoliv, vyjadřujeme tím, že se situace ve světě, ve společnosti, ve vnímání věcí, ale i potřeb mění. Proto je třeba měnit i důrazy a priority v pomoci. Bylo by chybou, kdyby „proud života společnosti šel jinudy, než vede řečiště křesťanské víry a praxe života křesťanské společnosti, za kterou se pokládáme. Je zde otázka: máme s převažujícím proudem života polemizovat, máme stát mimo, mají nás vůbec tyto otázky zajímat, nebo s ním máme prostě plout? Řada křesťanů přemýšlí o tom, co jsou dlužni Bohu, a přitom neuvažují o tom, co jsou dlužni dnešní společnosti, lidem kolem nich.“ (Aleš Opatrný, římskokatolický kněz, teolog a autor duchovní literatury)

JAKÉ JSOU POTŘEBY DNEŠNÍCH LIDÍ
aneb která z nich se „propracovává" na přední místo

V Magazínu Dnes 40/2019 Scarlett Wilková napsala článek, který začínal hádankou: „Zkracuje to život více než kouření. Ničí člověka více než obezita. Může způsobit chronickou neustupující bolest. Než tohle, lidé by raději volili smrt. Takové zdrcující účinky má na lidi mladé i staré. Co to je? Odpověď – osamělost." A dále píše o „hodinovém vnukovi nebo vnučce". Jde o mladé lidi – dobrovolníky, kteří navštěvují osamělé lidi.

Dovolte mi velmi příhodný citát z Bible. „*Byl tam i jeden člověk, nemocný již třicet osm let. Když Ježíš spatřil, jak tam leží, a poznal, že je už dlouho nemocen, řekl mu: ‚Chceš být zdráv?' Nemocný mu odpověděl: ‚**Pane, nemám nikoho**, kdo by mě donesl do rybníka, jakmile se voda rozvíří. Než se tam sám dostanu, jiný mě předejde.'"* V Bibli kralické je tento verš přeložen: *„Pane, **nemám člověka...**"* (Jan 5,5–7).

I když je to starý příběh, a ještě k tomu se odehrává ve staré Palestině, má nám co říct i dnes. Existují totiž potřeby člověka, které se nemění. Nemá na ně vliv ani doba, ani kultura, ani technická vyspělost, dokonce ani vznik profesionálních institucí a sociální pomoci státu. Nejde pouze o potřebu najíst se, napít, mít co dýchat, potřebu hýbat se, odpočívat atd. Jde o potřebu „MÍT ČLOVĚKA".

Víme, že musíme (tedy měli bychom) dát hladovému najíst, bezdomovci alespoň nějaké to oblečení, známým, různě hendikepovaným pomoct umýt okna, nakoupit, možná i uklidit, posekat zahradu, povzbudit v nemoci, prostě „postarat se o vdovy". Ale když žádný takový po-

třebný v naší blízkosti není, potom vlastně „není co řešit“. Ten či onen člověk vyjmenované potřeby nemá, je zdravý, zvládá vše, co je třeba, účastní se i nějakého společenského života, pokud je věřící, tak se účastní i bohoslužeb, dokonce sám je činný..., není tedy důvod se s ním setkávat, protože nic nepotřebuje. Existuje ale jedna potřeba, obecná potřeba, která překračuje hranice států, kultur i věk lidí a která, není-li naplňována, způsobuje nejenom momentální problémy, ale ochuzuje život člověka tak silně, že onen **jedinec doslova strádá**. Doktorka Tina Kellerová říká: „Lidé jsou stále izolovanější.“ Ano, je to tak. Mnoho lidí žije v anonymitě velkoměsta nebo v budovách rozlehlých firem osamocený život a jediného přítele mají ve svém domácím mazlíčkovi.

Paul Tournier (švýcarský lékař a autor mnoha knih z oblasti pastoračního poradenství) v knize *Osamělost mezi lidmi* píše: „Ona žena žila v jednom z těch moderních domů plných jednopokojových bytů, kde zvuky od sousedů jsou slyšet ze všech stran. Z těch sousedů, s nimiž se tísnila ve výtahu, ale neznala nikoho. A protože její byt byl v budově, kde také pracovala, vycházela ven pouze zřídka a blízké přátele neměla. Vycházela pouze na nákupy. Ale než usnula, vždy si zapnula rádio: ‚… a tak vám přejeme dobrou noc‘, slyšela z něho. Byl to lidský hlas a mluvil k ní. A to ona potřebovala, protože právě toto postrádala.“

Je zvláštní, že nejenom okolní společnost, ale ani samotný jedinec, kterého se to týká, si nepřipouští, že osamocenost je problém. Že jde o nenaplněnou potřebu. Nemám nyní na mysli samotu, kterou každý člověk čas od času potřebuje. Zvláště lidé pracující s lidmi mnohdy doslova touží být někdy sami, bez lidí. Ale potom znovu přichází chvíle, kdy zatouží být s druhými. My lidé jsme

totiž bytostmi společenskými. Dnes se žel osamocenost nenazývá potřebou, a už vůbec ne základní potřebou člověka, kterou však přesto je. Jedinec pociťuje samotu a zatelefonuje někomu, o kom se domnívá, že by mu mohl být nápomocen. Onen člověk zvedne telefon a po pozdravu se zeptá (třeba i s účastí): „Co potřebuješ?" Odpovědí mu je: „Byl bych rád, kdybys za mnou přišel." „Tak fajn, přijdu, a co potřebuješ?" „Já bych, vlastně..., nic nepotřebuji..." Onen dotyčný opravdu „nic" nepotřebuje. On potřebuje „pouze" člověka a jeho přítomnost. Vlastně potřebuje „pouze" někoho, kdo by přišel, s kým by si mohl popovídat. A možná ani to ne, potřebuje pouze někoho, kdo by třeba i mlčel a držel ho za ruku. Ale toto říkat do telefonu? To se přece nehodí, to je divné, na to vlastně nikdo nemá čas. Nebudu otravovat. A tak raději, onen potřebný ani nezavolá.

S pozůstalým mluví jeho přítel, vyjádří soustrast, snaží se potěšit, a když odchází, nezapomene dodat: „Kdybys něco potřeboval, tak rozhodně zavolej." Mohu vás téměř ujistit, že dotyčný nezavolá. Co by měl říct? Že nic nepotřebuje? Že touží pouze po tom, aby ten někdo přijel, mlčel a držel ho za ruku? Kvůli tomu se přece nevolá.

Samota, žel, není považována za problém. Avšak ona problémem je! A velkým.

SAMOTA – VELKÝ PROBLÉM DNEŠNÍ SPOLEČNOSTI

„Sociální a následně emoční osamělost je dokonalý zabiják zdraví. Osamělost může zdraví pokazit víc než obezita, jak ukazují desítky let výzkumu. Pivo a guláš s přá-

teli tak může zdraví prospět víc než pečlivě odměřená dávka salátu před televizí, kde sedím sám." (Publicista Vojtěch Pišl ve studii *Století osamělosti, Sociální izolace může zabíjet*)

„Samota zabíjí. Je mocná jako alkoholismus nebo kouření." (Psychiatr Robert Waldinger)

Britský deník Guardian uvádí, že podle studie mají osamělí lidé o 14 % větší riziko úmrtí. Možnost úmrtí je u osamělých lidí dokonce dvakrát vyšší než u lidí, kteří trpí obezitou. Dlouhodobá samota prý vede k vysokému krevnímu tlaku, oslabenému imunitnímu systému, depresím, srdečnímu infarktu i mrtvici. A tak ve stáří trpí osamělí lidé hypertenzí, která je podle expertů způsobena spíše samotou než klinickými příčinami. Osamělost zvyšuje riziko onemocnění až o 54 %.

Zvláště v dnešní postfaktické době, kdy lidé více než na fakta dají na pocity, existuje úzké spojení mezi mezilidskými vztahy a tělesným i duševním zdravím, spokojeností a výkonností.

Ve Velké Británii založili v únoru 2018 nové ministerstvo, které se zabývá problémem osamocenosti. Má řešit problémy spojené se sociální izolací. „Víme, že osamělost a společenská izolace mají vliv na fyzické i duševní zdraví lidí. Chceme spolupracovat s ministry, charitativními organizacemi, zaměstnavateli atd., abychom tento společenský jev zvládli." Podle studie britského červeného kříže se cítí být osamělými 9 milionů Britů. (MF DNES, 19. 1. 2018)

A tak bychom mohli pokračovat dál a dál. Z výše uvedeného vyplývá skutečnost, že samota je velmi závažný společenský fenomén, který je takovým problémem, že nestačí, aby byl řešen (například ve Velké Británii) na

úrovni nižší složky, ale aby bylo uznáno, že musí být řešen na ministerské úrovni.

Studie také ukazují, že osamělých lidí přibývá. Na základě šetření Českého statistického úřadu bylo zjištěno, že počet osamělých se od poloviny 90. let zdvojnásobil. Zatímco v roce 1995 bylo jednočlenných domácností 670 tisíc, dnes je to zhruba každá třetí česká domácnost. Snížila se také frekvence kontaktu s příbuznými i s přáteli. Zatímco v roce 2006 byla v osobním kontaktu s příbuznými necelá čtvrtina osob, to je asi 25 %, v roce 2015 to bylo pouze 14,2 %. Výrazný pokles byl i u osobních setkání. V roce 2006 se s přáteli denně osobně viděla zhruba pětina osob, v roce 2015 to byl každý desátý Čech.

Výzkum z roku 2012, který se zabýval seniory ve Velké Británii, zjistil, že více než pětina starších lidí se cítí osaměle a izolovaně, a to v podstatě neustále. Podle ankety, která proběhla v České republice, kde hlasovalo 647 čtenářů, se cítilo osamocených 68,95 % respondentů. Dnes se mluví o epidemii samoty. A přitom pocit naprosté osamělosti vede k zoufalství, a to až takové, že onen osamělý řekne, že takhle už se žít nedá, protože osamělosti se bojí víc než smrti. Osamělost a bezmocnost považují lidé za nejstrašnější stavy, které přímo devastují zdraví. Prostě samota zabíjí. Matka Tereza řekla, že „nejhorší nemocí je být ponechaný samotě".

JAKÝ JE DŮVOD SOCIÁLNÍ IZOLACE A OSAMĚLOSTI?

Kdybych měl ony důvody seřadit do nějakého seznamu, potom by zřejmě vypadal následovně:

- Snížila se frekvence kontaktu s příbuznými i s přáteli. Na setkávání prostě není čas. Život rodiny se atomizuje. Rodina se v mnoha případech nesetkává ani u společného jídla. A když se setkává, může to dopadnout tak, jak to ukazuje jeden kreslený vtip. Babička sedí v kruhu rodiny a říká: to jsem ráda, že jsme se všichni mohli tak setkat. Děkuji, že jste všichni přijeli. A říká to rodině, kdy každý hledí do svého mobilu a nic jiného nesleduje. Ani to poděkování od babičky.
- Jiným důvodem může být i prodlužující se věk dožití. Zemře životní partner, přátelé, sousedé a okolí je najednou věkově jinde.
- Zhoršený zdravotní stav znemožňuje pohyb, a tím i návštěvu kulturních a společenských akcí. A člověk je díky tomu uzavírán do samoty.
- „Velký vliv má i anonymita velkých bytových komplexů a proměna českých vesnic, kde se kdysi všichni navzájem znali a navštěvovali. Dnes lidé žijí ve větší anonymitě a možná také nezájmu o svoje okolí. Svoji roli může hrát u starších lidí i strach chodit po setmění ven či problém dostat se do dopravních prostředků," upozorňuje socioterapeutka Zdena Prokopová.
- Více se o důvodech osamělosti i o důvodech nárůstu tohoto fenoménu můžete dočíst v knize Paula Tourniera *Osamělost mezi lidmi*, kterou vydal Návrat domů v roce 1998.

Ale ať už jsou důvody jakékoliv, výsledek je stejný. Osamělost. Rozumíme tomu, co dnes možná víc než kdy jindy a více než cokoliv jiného lidé potřebují? Samozřejmě zůstává potřeba manuální, finanční i jiné pomoci, ale zůstává nebo spíše narůstá potřeba člověka mít někoho, kdo mu naslouchá, někoho, komu na něm záleží, někoho, komu se může svěřit, koho vidí tváří v tvář. Opět jeden

biblický příklad. Když si Mojžíš nevěděl rady s úkolem, který od Boha dostal, a to vést izraelský národ do zaslíbené země, Bůh vedle něho postavil Árona. Mojžíš se samozřejmě mohl kontaktovat s Bohem, ale potřeboval ještě někoho. Potřeboval člověka, který by byl vedle něho, kterému by viděl do tváře, se kterým by mohl mluvit, radit se atd. A Bůh mu ho dal.

NALÉHAVOST POMOCI

Služba druhým musí být službou ve všech oblastech lidské nouze. Nemůže být výhradně speciálním pojmem pro sociální či charitativní činnost. Existuje celá řada služeb v sociální oblasti, které lze za finanční obnos využívat. Může jít o jednorázovou nebo i stálou službu. Je možné umístit nemohoucího člověka do profesionálně vedených zařízení. V těchto zařízeních mají klienti všechno, co potřebují. Jídlo, hygienu, veškeré zaopatření, jistě vlídný personál, který ale nemá čas na to, aby si s každým sedl, popovídal a věnoval mu čas jinak než v souvislosti s péčí o jeho tělesné potřeby. Nějakou dobu jsem byl supervizorem pro dobrovolníky navštěvující ty, kteří byli umístěni do sociálního zařízení. Na naše setkání přicházely i tak zvané kontaktní osoby – zaměstnanci z těchto jednotlivých zařízení. Ti potvrdili, že návštěvy dobrovolníků jsou velmi žádoucí, protože oni jako personál nemají absolutně čas na zastavení se u ubytovaných z jiného důvodu než z důvodu péče o jejich tělesné potřeby.

To, co schází, je někdo, kdo dá člověku hodnotu a osvobodí ho z jeho samoty a izolovanosti. A tak třebaže se může jevit, že ten či onen nic nepotřebuje, jsou zde lidé, kteří něco nebo spíše někoho potřebují. Potře-

bují člověka. A pokud ho nemají, cítí se zbyteční, ztrácejí radost, jejich psychika je narušená a to má vliv i na zhoršení jejich tělesného zdraví a vyšší míru úmrtnosti. „Každý, kdo má nedostatek kontaktů, je vděčný za vlídné slovo. Výzkumy o pocitech při nakupování odhalily, že lidé v komunikaci s prodavačem prožívají vzestup sebevědomí. V naší mysli je to někdo, kdo na nás má čas, usmívá se na nás, jsme pro něj nesmírně důležití a věnuje se nám. Toto pravidlo platí u předváděcích akcí dvojnásob...“ (Dr. Romana Mazalová, psycholožka) A tak se nedivme, že osamělí lidé chodí každý den nakupovat, i když by mohli jít do ochodu jednou za týden. Nedivme se, že slyšíme paní na ulici říkat: „Pojď miláčku, napapáš se a půjdeš spinkat“ a že tato slova patří pejskovi.

Ve Francii spustila tamní pošta službu, kdy si zájemci mohou objednat tak zvané „Dohlédnutí na rodiče“. Poštovní doručovatel, když přijde s poštou, zároveň zkontroluje, jak se mají osaměle žijící příbuzní. Pokud jim nenese poštu, stejně se jednou týdně přesvědčí, že jsou v pořádku. Tuto službu si do roku 2019 objednalo již více jak 6 000 lidí.

V Číně nabízelo vedení domovů pro seniory odměnu těm, kteří budou svoje staré rodiče či prarodiče v domově navštěvovat, a to nejméně 30krát za dva měsíce. Pokud by návštěvnost byla nižší, odměna by byla také nižší. Návštěvnost seniorů stoupla.

Ve Velké Británii je v některých kavárnách v obchodních centrech na vyhrazených stolcích logo, které upozorňuje na to, že jde o místa pro lidi, kteří si chtějí popovídat. Říká se jim stolky pro osamělé.

Objevují se zprávy, že budoucností by pro osamělé lidi mohli být pečující roboti. Komunikuje se s nimi prostřednictvím obrazovky, což napodobuje vztah tváří

v tvář. Co my lidé, žijící v civilizované společnosti, na to říkáme?

Možná někdo řekne, že věřící mají výhodu v tom, že věří v Boha, mají někoho, o koho se mohou opřít, komu mohou důvěřovat a kdo je jim stále nablízku. Je to pravda, ale...

Už jsme se zmínili o Mojžíšovi, který měl jistě Boží přízeň a vnímal Boží přítomnost. Přesto se Bůh nezlobil, když Mojžíš vyjádřil neochotu přijmout úkol sám, ale zároveň vyjádřil ochotu uposlechnout Boží zadání, když bude vedle něho další člověk. Ale on nebyl zdaleka jediný, kdo měl nenaplněnou potřebu blízkého člověka. Dovolím si další biblický příklad: *„Odtud jsme šli do Říma. Tamější bratří dostali o nás zprávu a přišli nám naproti až ke Třem hospodám, někteří pak až k Appiovu tržišti. Když je Pavel* ***spatřil, vzdal díky Bohu a nabyl odvahy.“*** (Bible, Skutky apoštolů 28,15)

Apoštol Pavel byl veden do Říma před císaře. Ano, byl to on sám, který se k císaři odvolal. Přestože však šel k císaři na vlastní žádost, cítil chvění. Byl také pouze člověk, a i když byl nebojácný, akční, důrazný atd., přesto cítil, že „jde do tuhého“. Cestou na lodi po moři si zažil nelehké chvíle, ale nakonec přece jen doplul na italskou pevninu. Pěšky pokračoval do Říma a potom následuje situace, kterou jsme již popisovali. Jeho spoluvěřící mu přišli naproti. Co přinesli ti lidé? Přinesli mu jídlo nebo pití, dovedli nějaké zvířátko, na kterém by Pavel dojel na místo a nemusel jít pěšky? Nepřinesli mu nic, alespoň se to nepíše. Ale přece jen mu něco dali. Něco, co jej velice potěšilo. A potěšilo ho to až tak, že děkoval Bohu a nabyl odvahy. Když za něco děkujeme Bohu, tak to asi považujeme za vzácnější a mimořádnější než všechno to běžné,

co zažíváme neustále. A Pavel děkoval Bohu. A ještě k tomu nabyl odvahy. Jak k tomu došlo? Co to způsobilo? Uviděl spoluvěřící, kteří mu přišli naproti. Dokonce mu ani ještě nestačili nic říct, a přesto už byl Pavel potěšen. Oni mu totiž „přinesli" sami sebe. Jejich přítomnost byla pro Pavla povzbuzením. A to takovým, že za ně hned v té chvíli poděkoval Bohu. Byl Pavel slaboch? Neměl snad dostatek zkušeností s Bohem? Měl malou víru? Nic takového. A přesto potřeboval „člověka".

Může se nám zdát, že někdo tuto potřebu „mít člověka" nemá. Je silný, nemá žádné problémy, zvládá svůj život, je věřící, na bohoslužby chodí, dokonce je činovníkem v křesťanském sboru... Vzpomínám na návštěvu jednoho věřícího muže. Žil sám, byl už starší, ale byl stále ještě při síle. Byl řemeslník, a tak ho lidé prosili, aby jim to či ono udělal. A on udělal. Tím přišel mezi lidi. Přicházel pravidelně na bohoslužby, angažoval se v křesťanském společenství, a to opravdově, ne pouze na papíru. Domluvil jsem se s ním a navštívili jsme ho i s manželkou u něho doma. Povídali jsme si a on najednou začal vyprávět příběh svého života. Bylo to o té těžší části jeho života, kdy měl dojem, že neudělal všechno tak, jak měl. Vyprávěl, my jsme naslouchali, a poté dodal: „Nosím to řadu roků v sobě, potřeboval jsem to někomu říct a jsem rád, že to mohlo být dnes." Když jsme odcházeli, doprovázel nás až k autu, které bylo zaparkované dost daleko, a potom nám ještě mával tak dlouho, dokud jsme mu nezmizeli z očí. Měl všechno, nic nepotřeboval. „Jenom člověka". Chápeme, co je dnes jednou z největších potřeb dnešního člověka? Reagujeme na to?

Ano, dělá se hodně pro sociálně slabé, a to je dobře. Dělá se hodně pro národnostní menšiny, a to je dobře. Dělá se hodně pro lidi různě zdravotně hendikepované,

a to je dobře. **Kolik se toho ale dělá pro ty, kteří jsou hendikepováni svojí samotou?** My lidé občas přímo vyhledáváme samotu, protože potřebujeme odpočinek. Ale jde o ty, kteří samotu nevyhledávají – o osamocené.

Samota je zlá a může být i trestem. Samotka ve vězení je vlastně trestem v trestu. Samota, kterou prožívají staří lidé v jistě velmi dobře vybavených sociálních zařízeních, je také něčím, co těžko snášejí. Vyhlížejí nebo si alespoň představují, že přicházejí jejich blízcí. A někdy, aby tomu tak bylo a blízcí přišli, obětují i poslední peníze, které z důchodu mají. A tak odborníci apelují na rodinné příslušníky, aby si více všímali svých starších příbuzných a více je navštěvovali. Protože pro šťastné prožívání života jsou **nezbytné, ba přímo rozhodující kvalitní vztahy**. A já dodám – je nezbytné mít člověka. Slyšel jsem nejednou slova: „Bratře kazateli, to je dobře, že jsi přišel. Víš, já nic nepotřebuji, jenom si potřebuji popovídat, potřebuji přítomnost jiného člověka."

Svět je propojen, globalizován, máme úžasnou komunikační techniku, jsme schopni se domluvit s člověkem na druhém konci světa. Dopisy, fotky jsou doručeny okamžitě, pouze ten člověk schází. Lidé strádají samotou. „Na reálné vztahy kašleme. Nemáme na ně čas." (Zdeněk Šustr, šéfredaktor časopisu Téma) „Technika překonává vzdálenosti, ale lidi nesbližuje." (Německý filozof Martin Heidegger) Při různých celospolečenských svátcích dostáváme přání. Například k novému roku, Vánocům atd. A tak čteme „Šťastné a veselé, krásný celý nový rok". A potom zjistíme, že šlo o SMS zprávu nebo e-mail, který byl odesilatelem odeslán jedním kliknutím na 50, 100 adres. Prostě na všechny adresy, které měl v adresáři. Možná ani přesně nevěděl, komu vlastně přeje. Je to hezké, dostat i takové přání, ale ten „člověk", onen

osobní kontakt, ten tam schází. Vůbec nezavrhuji SMS zprávy nebo e-mailovou poštu, ale pokud jde o přání, nemělo by se vytratit osobní zaměření na jednu adresu, konkrétního člověka.

„Ježíš se otočil, a když viděl, že jdou za ním, řekl jim: ***Co hledáte?“*** (Bible, Jan 1,38) Jsme lidé a každý něco hledáme, protože každý máme svoje potřeby: zdraví, dostatečné zabezpečení pro život, dostatek prostoru pro život, svobodu... Jsou potřeby člověka v rovině fyzické, duševní, duchovní i sociální. A mnohdy i velmi specifické. Každá doba a situace (válka, přírodní katastrofy) má svá specifika. Každá část země může mít svoje potřeby. Někde je sucho, nedostatek dřeva, nedostatek pitné vody (viz Kapské Město). Ale nesmíme zapomínat, že mezi všemi těmito věcmi, které člověk hledá, je předmětem hledání ještě něco. Člověk hledá člověka. I věřící člověk je mnohdy vytržen (nebo i vyvržen) z pracovního kolektivu, z rodiny, mladí věřící lidé tápou ve svých starostech, staří lidé mají svoje děti daleko atd. A tak kdo jiný jim má podat ruku než spoluvěřící. A tady nemůže jít o jednorázovou kampaň, ale o vytrvalou a cílevědomou práci.

Možná může někdo namítnout, že to zbytečně dramatizuji. Že jednak takových lidí, kteří si nevědí sami se sebou rady, není mnoho a zároveň jde o lidi slabé; v kruzích některých křesťansky smýšlejících lidí by se dodalo, že jde o lidi málo věřící a důvěřující Bohu. Dovolte mi oponovat. Když Ježíš zápasil na hoře Olivetské svůj největší boj, vzal tam s sebou tři učedníky. „*Vzal s sebou Petra a oba syny Zebedeovy; tu na něho padl zármutek a úzkost. Tehdy jim řekl: ‚Má duše je smutná až k smrti. Zůstaňte zde a bděte se mnou!‘ Potom přišel k učedníkům a zastihl je v spánku. Řekl Petrovi: ‚To jste nemohli je-*

dinou hodinu bdít se mnou?'" (Bible, Matouš 26,37–40) Proč vzal Ježíš učedníky s sebou? Mohli mu nějak pomoci? Podpírali jej fyzicky? Nesli mu zavazadlo? Bránili ho před nepřáteli? Nic z toho. Tak proč tam byli? Proč je Ježíš vzal s sebou? Proč se tak rozhodl? Protože chtěl, aby tam **byli** s ním. Ježíš tím pouze podtrhuje, že **přítomnost člověka je přirozenou lidskou potřebou. Dokonce nezbytností.** Člověk potřebuje někoho, kdo je s ním, kdo mu naslouchá, koho vidí tváří v tvář. Na otázku „co očekáváte od církve" odpovědělo 75 % lidí, že očekávají pomoc v oblasti duševní, a pouze 19 % v oblasti materiální. I to o něčem svědčí. Bůh stvořil člověka jako bytost společenskou. Adamovi dal Evu, Mojžíšovi dal Árona, učedníky posílá Ježíš po dvou, ze svých učedníků vytvořil společenství následovníků. Bůh říká: *„Není dobré, aby člověk byl sám..."* (Bible, 1. Mojžíšova 2,18). Seneca napsal: „Narodili jsme se, abychom žili spolu. Naše společnost je jako kamenný oblouk, který by se zřítil, kdyby kameny nedržely pohromadě a nepodepíraly se navzájem." (Paul Tournier, *Osamělost mezi lidmi*, str. 47)

Touha „mít člověka" se stále zvětšuje. Žel, nezvětšuje se ale vědomí, že právě toto začíná být největší potřebou dneška. A nemylme se, nejde pouze o seniory. Jde o lidi ze všech věkových kategorií. Vědci z univerzity v Severní Karolíně zkoumali spojitost mezi zdravím a vztahy. Zjistili, že vztahy jsou důležité, a to i **v mladší a starší dospělosti**. Chcete-li být zdraví a spokojení, usilujte během života především o navázání kvalitních vztahů se svým okolím a nejbližšími lidmi a obklopte se přáteli – radí lékaři a psychologové. Osamělost a absence sociálních kontaktů prokazatelně podporuje vznik řady

onemocnění, zkracuje život, posiluje deprese a rozvoj duševních poruch. A to nejen u seniorů, ale **také** u lidí podstatně mladších.